

آموزش الفبای کوردی کورمانجی

مهدی جعفرزاده

پیشگفتار

آموزش و فراگیری علمی هر زبان با یادگیری درست الفبا و نحوه تلفظ صحیح آن آغاز می شود. در واقع اگر کسی بخواهد مطلبی را به زبانی بنویسد که برای بقیه قابل فهم باشد ناگزیر است نحوه درست خواندن و درست نوشتن الفبای آن زبان را بیاموزد. این شیوه از یادگیری زبان علمی و بنیادی است، لذا تمامی کسانی که به نحوی قصد نوشتن و خواندن متون زبانی را دارند، راحت‌ترین راه ممکن را از طریق یادگیری الفبا می پیمایند.

آموزش الفبای کوردی کورمانجی با توجه به دلایل مختلف و شرایط موجود در مناطق مختلف کوردنشین معمولاً از دغدغه های فریختگان فرهنگی و فعالین حوزه زبان و ادبیات بوده است. در سال های اخیر این عزیزان سعی بر آن داشته اند که نوشتارهای خود را به گونه ای به مرحله چاپ برسانند بهرحال این سوال به ذهن متبادر می شود که کدام الفبا و رسم الخط برای نوشتن متون کوردی کورمانجی در ایران مناسبتر است؟

کوردها تا کنون چند گونه الفبا و رسم الخط برای نوشته های زبان کوردی برگزیده اند که از بین آنها دو الفبای لاتینی و فارسی (عربی) بیشتر توانسته اند پاسخ گوی ساختار آواشناسی زبان کوردی باشند. هر دو الفبای کوردی لاتینی و فارسی (عربی) در بین بیشتر کوردها تا حدی شناخته شده اند، با وجود اینکه بسیاری از زبانشناسان معتقدند الفبای کوردی لاتینی مطابقت بیشتری با آواهای زبانی کوردی دارد ولی با در نظر گرفتن سیستم الفبایی کشور عزیزمان ایران برای ما کوردهای کورمانج استفاده از الفبای کوردی با رسم الخط فارسی (آرامی) مناسبتر است. پیداست که به علت آشنا بودن اکثریت ایرانیان با الفبای فارسی، یادگیری الفبای کوردی با رسم الخط فارسی (آرامی) برای همه کسانی که با زبان فارسی آشنا هستند آسانتر می باشد.

در این نوشتار تلاش شده است که الفبای کوردی با رسم الخط فارسی (آرامی) به شیوه ای آسان و روان توضیح داده شود. نوشتار حاضر مقدمه ای برای یادگیری صحیح الفبا و همچنین نحوه درست نوشتن و تلفظ صحیح آن می باشد. و همچنین این مجموعه می تواند برای کسانی که قصد خواندن و نوشتن به زبان مادریشان را دارند و یا هموطنان غیر کورد که قصد یادگیری الفبای کوردی را دارند، مفید واقع شود.

با سپاس

مهدی جعفرزاده

ا

ئاف

ئاف دهه ركه

ئاف تى فه خوارن

ئهف پياليك ئافه

ئاف د پيالىن دايه

ئهزى ئافى فه خوم

ئهف/ فا : اين

ئاف (آب)، ئارد (آرد)، دار (درخت)، ئاش (آسياب)، ئاگاهى (آگاهى)، ئافس (آبستن)، ئاشخانه (شهر آشخانه)

نکته: اين حرف در الفباى لاتينى كوردى كورمانجى (a) است.

ژ-همزه

نار

نار

نەز ژ ئسفەرایینیڤمە
ئیسال نەز تەرمە دەبستانن

نەز (من)، ئیسال (امسال)، ئیرو (امروز)، ئیسماعیل (اسماعیل)، نەحمەد (احمد)، قورئان (قرآن)

نکته: در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی این حرف وجود ندارد. جهت توضیحات بیشتر به صفحه ۳۶ مراجعه کنید.

ب

بزن

ئەف بزنە که

ئەو بزنا سۆر بە له که

بزن ل ئاف بیخچه یه

بزن شیر دده

بزن گیایی دخوه

ئەف / فا: این

ئەو: آن

بار (بار)، به ق (قورباغه)، بهرف (برف)، باف (پدر)، که باب (کباب)، بهران (قوچ)، بژنورد (بجنورد)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (b) است.

پ

پلنگ

ئهف پلنگه

پلنگ گوشت دخوه

پلنگ ل چۆلۆ دژین

رهنگۆ پلنگان پوولپوولیه / خالخالیه

ژبیان: زندگی کردن

دژین: زندگی می کنند

پشک (گرهه)، پیر (پیر)، پۆز (بینی)، ههسپ (اسب)، پر (زیاد)، پار (قسمت)، پانی (پاشنه)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (p) است.

ت

تیر

ئهف تیره

تیر گوشت دخون

تیران دو قانات هه نه

تیر چووچکان نیچیر دکن

تیر ل بلندییا ئاسمین دفرن

تووت (توت)، تهفشۆ (تیشه)، تاهر (طاهر)، تهفدان (بهم زدن)، تهخته رهش (تخته سیاه)، تالب (طالب)

توضیح: حرف ط در زبان کوردی کورمانجی وجود ندارد و همه ط-ها به شکل ت نوشته می شوند.

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (t) است.

ج

جیران (غزال)

ئەف جیرانەکه

ئەو جیرانا دچیره

جیران ل سەر چییانە

گۆشتی جیرانی پر ب تامە

جیران گییای دخوا

جە (جو)، جار (دفعه)، جیران (آهو)، جینار (همسایه)، جهور (ستم)، فنجان (فنجان)، جاجهرم (جاجرم)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (c) است.

چ

چاف

ئەف دو چافن
ئەو چافا قەھوہییە
چاف تەماشە دکە
چاف سا دیتنپنە
مرۆف ب چافان تشتان دینە

مرۆف: انسان

چاکووش (چکش)، چاف (چشم)، چۆ (چوب دستی)، چار (چهار)، چ (چه)، چناران (چناران)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (ڤ) است.

ح

حه لوه / هه لوه

هه لوه شیرینه
هه لوه ژ روونئ کونجیین چی دبه
ئه ز ژ هه لوه یئ هه ز دکم

هاجی (حاجی)، مه ره م (محرم)، هو کوومه ت (حکومت)، هه ج (حج)، ئه هممه د (احمد)

توضیح: حرف ح در زبان کوردی کورمانجی کاربرد محدودی دارد. این حرف به صورت حلقی تلفظ می شود و در کلماتی که از زبان عربی وارد زبان کوردی کورمانجی شده اند، رایج است. به همین خاطر جهت سادگی املا سعی بر آن است تمامی ح ها نیز به مانند ه نوشته شوند.

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (h) است.

خ

خیبار

ئهو خیبارن

خیبار کهسکن

خیبارهک هاتییه پرین

خیبار تینه خوارن

کهسک: سبز

خالخالووک (کفش دوزک)، خیبار (خیار)، خال (نقطه)، خاک / خوهلی (خاک)، خهلات (هدیه)، خوئی (نمک)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (x) است.

د

دهست

ئهو دو دهستن

دهستهک مهزنه

دهستهک قچکه

دهستن مهزن یئ منه

دهستن قچک یئ تهیه

دهۆل (دهل)، دین (دیوانه)، دیین (قرض)، دوور (دور)، دار (درخت)، دهفه (شتر) دهرهگهز (درگز)، دهرمان (درمان)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (d) است.

ر

رئ

ئەف رییە

رئ درێژە

ئەو رییایا ئاسفالتە

ل سەر رئ خەتە ک ب رەنگی زەر هەیه

رئوی د رئ دا تەرن

رئوی (مسافر)، رۆفی/رئقی (روباه)، روورەش (روسیاه)، برین (زخم)، بلوور/بلیئر (نی)، باران (باران)

توضیح: حرف ر مشدد که در بعضی کلمات کوردی کورمانجی وجود دارد به صورت **ر** همان **ر** و عدد **v** کوچک در زیر آن قرار می گیرد که به مانند تشدید خوانده می شود.

مثال: **پر** (زیاد)، **کەر** (ناشنوا)، **کڕین** (خریدن)، **برڕین** (بریدن)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (**r**) است.

ز

زیر

ئهف ههنگولیسکا ژ زیره
رهنگی زیر زهره
قه درا زیر زهرگهر دزانه
زیر وو زیف پر ب قیمه تن

زهنگل (زنگوله)، زرنه (سرنا)، زمان (زبان)، پیقاز (بیاز)، زیر (طلا)، زالم (ظالم)، زیف (نقره)

توضیح: در الفبای کوردی کورمانجی همه فرمهای (ظ-ض-ذ) به صورت حرف ز تلفظ و نوشته می شوند.

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (z) است.

ژ

ژن

ئەف ژنەکه
ناقى وى رۆژينه
ئەو ژنا کورمانجە
رۆژينى جلى کورمانجى ل خوه کرنه
رۆژين ژ کورمانجین خۆراسانییه

ژن (زن)، به ژن (قد)، رۆژ/رۆ (روز)، ژووژی (جوجه تیغی)، بژانگ (مژه)، ژیر (پایین)، مژ (مه)، ژوور (بالا)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (j) است.

س

سائت

ئهف سائته

سائت چهنده؟

سائت دهه هئژماره

چاردؤرا سائته تئ سؤره

سائت ل سه ر دهه و دهه ده قيقانه

سائت (ساعت)، سئف (ساعت)، سؤل (كفش)، سئل (ساج نان پزی)، داس (داس)، سه (سگ)، سئ (عدد ۳)، سه د (عدد صد)، سه ره خس (سرخس)

توضیح: در الفبای کوردی کورمانجی حرف های (ث و ص) به صورت **س** نوشته می شوند.
مثال: سابوون (صابون)، مئیسهم (میثم)،

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (s) است.

ش

شووشه

ئهف شووشه نه

شووشه ریزکرینه

ئهو شه ش شووشه نه

ئهو شووشین شه رایینه

ئهو شووشانا ب ده ریینه

ریزکرن: در کنار هم چیدن

شیلان (گل نسترن)، شه ش (شش)، شه کهر (شکر)، شه (شانه)، شیر (شیر)، شیر (شیر جنگل)، شور (شور)، ناشتی (آشتی)، شیروان (شیروان)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (Ş) است.

ع

عوود / نُوود

نُوود ناڤی سازه کییه

نه ز ژ نُوودی وو دوتاری هه ز دکم

دهنگی نُوودی پر خواه شه

نهلی (علی)، نیسمائیل (اسماعیل)، نه ره ب (عرب)، نه ئنا (نعناع)، نه باس (عباس)

توضیح: حرف ع در زبان کوردی کورمانجی کاربرد محدودی دارد. این حرف به صورت حلقی تلفظ می شود و در کلماتی که از زبان عربی وارد زبان کوردی کورمانجی شده اند، رایج است. به همین خاطر جهت سادگی املا سعی بر آن است تمامی ع ها نیز به مانند همزه/ئ نوشته شوند.
نکته: این حرف در الفبای کورمانجی لاتینی وجود ندارد.

غ

غەزال / خەزال

خەزال ل چۆلۆ دژین

خەزال پڕ ب رەفشن

خەزال ل ناف گۆل وو گیایان دچیره

باغ (باغ)، خەمگین (غمگین)، تیخ (تیخ)، مەخرب (مغرب)، خەرب (غرب)، خەمبار (غمبار)

توضیح: حرف غ در زبان کوردی کورمانجی کاربرد محدودی دارد. این حرف به صورت حلقی تلفظ می شود و در کلماتی که از زبان عربی وارد زبان کوردی کورمانجی شده اند، رایج است. به همین خاطر جهت سادگی املا سعی بر آن است حرف غ نیز به مانند خ نوشته شود.

نکته: حرف غ در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی با ایکس (x) انگلیسی نوشته می شود

ف

فنجان

ئهف فنجانه که

ل ناڤ فنجانی چای ههیه

چایا ناڤ فنجانی پر ب تامه

فیل (فیل)، فرۆکه/بالافر (هواپیما)، فرین (پرواز)، فرۆخانه/بالافرگهه (فرودگاه)، ههفت (هفت)، بهرف (برف)،
فارووج (فاروج)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (f) است.

ف

سَيْف

ئەف سَيْفە

سَيْف شېرىنە

ئەو سَيْفَا سۆرە

سَيْف مېوھە کە

سَيْفِین دەرەگەزى شېرىنن

سَيْف (سېب)، هَيْف (ماه)، لَيْف (لب)، شَفان (چوپان)، دَراف (پول)، فەگەرىن (برگشتن)، فەکرن (باز کردن)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (v) است.

ق

قرک

ئه‌فی قرکه

قرک دکنه قاره‌قار

ره‌نگی قرکی ره‌شه

په‌رین قرکان ره‌ش وو سپینه

قه‌ف‌ه‌س (قف‌س)، قه‌له‌م (قلم)، قه‌ند (قند)، قرک (کلاغ)، قه‌ده‌خه (قدغن)، قه‌رسین (سرما خوردن)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (q) است.

ک

کیرگوھ

ئەف کیرگوھە

ئەو کیرگوھا قەھوہییە

گوچکی کیرگوھی دریزن

کیرگوھ گول و گییی دخون

کەسک (سبز)، کەفۆک (کبوتر)، کیوانی (کدبانو)، کەفچی (قاشق)، کا (کاه)، کال (پیر)، کەلات (کلات)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (k) است.

گ

گولبه روژ

ئەو گولبه روژن
گولبه روژ دەندکان دده
رەنگن گولبه روژی زەرە
دەندکین گولبه روژی رەشن
بەری گولبه روژی ل روئییه

گۆک (توپ)، گۆلک (گوساله)، گور (گرگ)، گەنم (گندم)، گوری (کچل)، گرتن (گرفتن)، باجگیران (باجگیران)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (g) است.

ل

له کله ک

ئه ف له کله که

له کله ک ل ناف ئافئیه

چنگئ له کله کئ سوره

له کله ک ژ ماسیان هه ز دکه

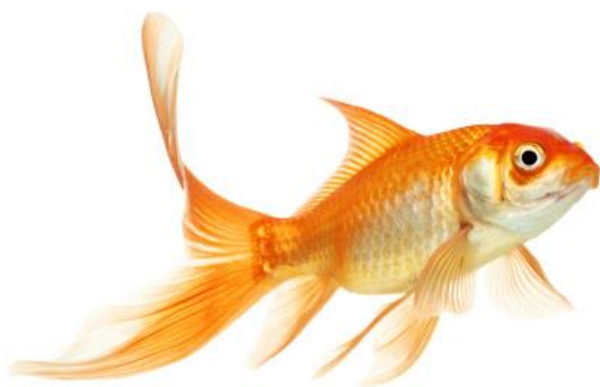
لنگ و ستوویا له کله کان پر درئژن

له کله ک (لک لک)، له پک (دستکش)، له ز (شتاب، سرعت)، سمبل (خوشه گندم) سمبیل (سبیل)

توضیح: حرف ل مشدد که در بعضی کلمات کوردی کورمانجی وجود دارد به صورت **ل** همان **ل** و عدد **۷** کوچک در روی آن قرار می گیرد که به مانند تشدید خوانده می شود. چند نمونه از کلماتی که دارای حرف **ل** مشدد هستند: مه له (شیخ/روحانی)، گوله (گلوله)، هو لک (آلچیق)، گو لک (گوساله)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (L) است.

م

ماسی

ئەف ماسییە

ئەو ماسیا سۆرە

ماسی د ئاف ئافن دا دژین

ماسی ئافژەنییی دکن

گۆشتی ماسییان ب مەزەیه

کۆم (کلاه)، مشک (موش)، مار (مار)، ماسی (ماهی)، مریشک (مرغ)، کورم (کرم)، مەراوہ تەپە (مراوہ تپە)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (m) است.

ن

نهفت

نهفت دشهوته

ئهو چالا نهفتیه

نهفت د بن ههردی دا یه

نهفت ل قوچانی و رازی ژی هه یه

نهفت سا شهواتی ئاردوو یه که رنده

ئاردوو: سوخت

نار (انار)، نافک (ناف)، نامه (نامه)، تیر (نرینه)، نان (نان)، نهخوش (بیمار)، په نیر (پنیر)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (n) است

ه

هیلین

ئهف هیلینه
ئهو هیلینا چووچکانه
د هیلینتی دا هیک هه نه
هیلین مالا چووچکانه
چووچک د هیلینتی دا هیک دکن

ههسپ (اسب)، ههستی (استخوان)، ههقال (دوست)، نه هه (نه)، هه ره کهت (حرکت)

توضیح: حرف ح نیز به مانند حرف ه نوشته می شود.

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (h) است.

ه (فتحه، َ)

ئهور

ئەف ئهورن

ئەو ئهورین سپینه

ئهور بارانێ دبارینن

ئهور بەرفێ ژێ دبارینن

ئەفین: عشق

ئەفیندار: عاشق

ئهور (ابر)، ئەفین (عشق)، شەش (شش)، کەر (الغ)، زەری (زری)، ئەمان (امان)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (e) است.

و (ضمه، ء)

و

و

ئەف تپیا و یه
و تپیه ک ده‌نگداره
ئەف تپ د فارسی دا نایئ نقیسین

تپ: حرف
بیژه: واژه / کلمه

کورمانج (کرمانج)، گول (گل)، گورچی (قلوه، کلیه)، هه‌نگولیسک (انگشتر)، کول (دمل و ورم)، کونیر (غده)
توضیح: ء یا ضمه کوتاه در فارسی نوشته نمی شود. ولی در کوردی کرمانجی به صورت "و" نوشته می شود.
نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی با حرف یوو (u) انگلیسی نوشته می شود.

و

کهو

ئهف کهوه

ئهو کهوه که

کهو هیک دکن

چنگی وئی کهوئی سوڤه

قاناتین کهوئی خه تخه تینه

وه ره (بیا)، وان (آنها)، وی (او مذکر)، وئی (او مونث)، وه لات (کشور/ولایت)، وهرس (طناب)، میوه (میوه)، کهو (کبک)، وه زیر (وزیر)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (w) است.

وو

بووک

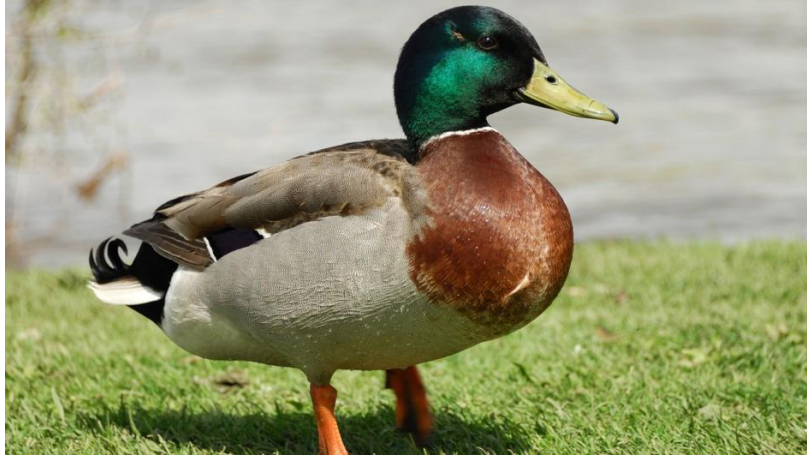
بووک وو زافئ کنجین کورمانجی ل خوه کرنه
بووک وو زافا دلین
داوهت وو گوڤه ندین خوراسانی ب ناڤوو دهنگن

شوور (شمشیر)، تووت (توت)، توور (توربه)، کوور (عمیق)، بووم (جغد)، قووم (ماسه)، بووک (عروس)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (û) است.

ۆ

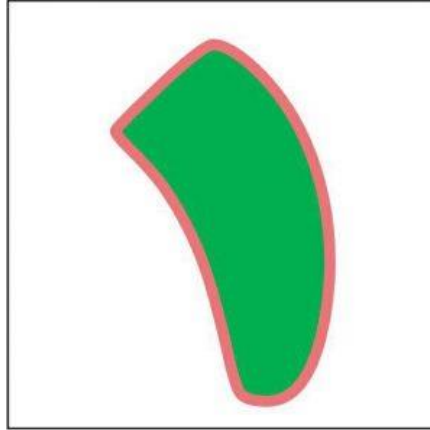
ئۆردەك

ئەف ئۆردەكە
ئۆردەك ل سەر ئافىيە
قى ئۆردەكى دەھۆ ھىكەك كر
رەنگى سەرى ئۆردەكى كەسكە
ئۆردەكىن قۇچاننى پر خوەشكن

ئۇچاخ (اجاق)، ئۆردەك (اردك)، ئۇتاق (اتاق)، ئۆتۆمۆبىل (اتومبىل)، پۆر (مو)، سۆر (قرمز)، قۇچان (قوچان)

نكته: این حرف در الفبای لاتینی كوردی كورمانجی (o) است.

ی

یٚک

ئەف هەژمارا “ ١ ” ٚ یه
ئەو هەژمارا یٚکه مه
ئەز یٚک که سم
یٚک، ب ته ئٚیه
یٚک وو یٚک دبه دو

یٚک (یک)، یازدهه (یازده)، پاییز (پاییز)، دنیا (دنیا)، چیا (کوه)، چای (چای)، مه یموون (میمون)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (y) است.

ی (ایی)

سیر

ئهف سیرن

رهنگی سیران سپیه

دایپرا من ژ سیران ههز دکر

سیر سا نهخوهشیان رندن

سیر (سیر)، ئیسال (امسال)، ئیرو (امروز)، ئیشهف (امشب)، تری (انگور)، کانی (چشمه)

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کورمانجی (i) است.

ی (کسره کشیده)

تیزنگ

تیزنگ دارین هشکن

تیزنگ سا شه واتینه

تیزنگ نار و نه لاوی چیدکن

نار گهرمییی و و روناھییی دده

زیر (طلا)، تیزنگ (هیزم)، تیفار (غروب)، تیش (درد)، دریز (دراز)، ری (راه)، میش (مگس)

توضیح: کسره کشیده و کسره کوتاه: حرف کسره ی کوتاه در الفبای لاتینی کوردی کرمانجی با (i) انگلیسی نوشته می شود ولی در الفبای کوردی و فارسی برای این حرف نشانه ای نداریم. بنابراین کلماتی مانند دل (دل)، زک (شکم)، مین (من) و غیره به مانند فارسی نوشته می شوند و کسره کوتاه نوشته نمی شود.

نکته: این حرف در الفبای لاتینی کوردی کرمانجی (ê) است.

الفبای زبان کوردی کورمانجی از ۳۴ حرف تشکیل می شود. که ۷ حرف آن صدادار و ۲۷ حرف آن بی صدا است.

ا، ئ (همزه)، ب، پ، ت، ج، چ، ح، خ، د، ر، ز، ژ، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و (واو صدادار)، و (واو بی صدا)، و، ه، ی (ایی)، ی، ئ

حروف صدادار:

ا، ه، ی، ئ، و، و

حروف بی صدا:

ا، ئ (همزه)، ب، پ، ت، ج، چ، ح، خ، د، ر، ز، ژ، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، ه، و، ی

نکته: دو حرف (ی، و) به دو صورت صدادار و بی صدا به کار می روند.

و (واو صدادار): کورمانج

و (واو بی صدا): کهو (کبک)

توضیح: سه حرف ج، ع، غ در زبان کوردی کورمانجی بسیار محدود هستند و بیشتر در کلمات عربی رایج در زبان کوردی دیده می شوند. به همین خاطر تلاش شده است به جای سه حرف مذکور به ترتیب از سه حرف ه، ئ، خ استفاده شود.

مثال:

حاجی ← هاجی

عهلی ← ئهلی

باغ ← باخ

ضمایر شخصی

ضمایر مستقیم: (ئهز، تو، ئهو، ئهم، هوون، ئهو)

ئهز (یه کم که سئ ییکهه ژمار - اول شخص مفرد)

ئهز جه جو مه

تيفه گولئ **ئهز** دیتم

ئهز لاوکه کم

تو (دویم که سئ ییکهه ژمار - دوم شخص مفرد)

تو روژینی

من تو دیتی
تو که چکه کی

ئەو (سێیم که سێ ییکهه ژمار- سوم شخص مفرد)
ئەو عهلییه
ئەو ژ کورمانجین خوراسانییه
ئەو هه قالئ منه

ئەم (یه کم که سێ پرهه ژمار- اول شخص جمع)
ئەم خزانن
ئەم وه دبینن
ئەم هه قالئ هه فن

ههون (دویه م که سێ پرهه ژمار- دوم شخص جمع)
ههون ژئ خزانن
ههون گشتئ که چن
ههون وان دبینن
ههون یینج که چن

ئەو (سێیه م که سێ پرهه ژمار- سوم شخص جمع)
ئەو شاگردن
ئەو ژئ خزانن
ئەو شهش خزانن
ئەو کولی که چن
ئەو دچن ده بستانئ

ضمایر غیر مستقیم / کنایه: (من، ته، وی / وی، مه، وه، وان):

من
من تاجه ک چیکر
من تاج ژ گولان چیکر
من تاج دا ئەفینئ

ته
ته تاجه ک چیکر
گولین ته ژئ زهرن
تاج ل سهر سهرئ ته یه

وی (مذکر)
وی تاجه ک چینه کر
تاجی وی تونه
وی تاج نه‌دا روژینتی

وی (مونث)
وی تاجه ک چیکر
تاجه که وی هه‌یه
تاجا وی زهره

مه
مه تاج چیکرن
مه دو تاج چیکرن
تاجین مه ژی زهرن

وه
وه تاج چینه کرن
تاجین وه نینن
وه چما تاج چینه کرن؟

وان
وان ژی تاج چینه کرن
تاجین وان تونن
چما تاجین وان تونن؟

فعل

فعل به قسمتی از جمله گفته می‌شود که نشان دهنده کار انجام شده، رویداد اتفاق افتاده و یا حالت پیش آمده است. (مثل: خواندن، نوشتن، دیدن، شنیدن، بودن). در هر فعل جز ثابتی وجود دارد که معنی بنیادی فعل را دربردارد. به این بخش از فعل، ریشه یا بن می‌گویند.

ساختمان هر فعل در زبان کوردی کورمانجی دارای دو قسمت اصلی است: ریشه فعل و شناسه فعل

ریشه فعل: جزیی از فعل است که در همه ی صیغه های صرف شده ی فعل، ثابت است و تغییر نمی کند.

هر فعل دو ریشه دارد: ریشه گذشته و ریشه حال

1. ریشه گذشته فعل در زبان کوردی کورمانجی به روش زیر به دست می آید:

- مصدر بدون "ن" پایانی
خوهندن (خواندن) ← **خوهند** (خواند)
- خوارن (خوردن) ← **خوار** (خورد)

2. ریشه حال فعل در زبان کوردی کورمانجی به روش زیر به دست می آید:

- فعل امر بدون "ب" آغازی
برهف (بدو) ← **رهف** (رو)
- بنقیس (بنویس) ← **نقیس** (نویس)

شناسه فعل: شناسه یعنی وسیله شناختن فعل، اینکه ما بدانیم چه کسی انجام دهنده ی کار است. شناسه بخشی از ساختمان فعل است که در صرف های مختلف فعل ثابت نیست و تغییر می کند و به وسیله آن می فهمیم کننده کار کیست، و چندم شخص است. در مثال زیر طرز ساختن زمان حال و نحوه استفاده از شناسه ها دیده می شود.

پیشوند زمان حال + ریشه زمان حال + شناسه های فعل
د + نقیس + م (دنقیسم)

- م: ئەز دنقیسم (من می نویسم)
- ی: تو دنقیسی (تو می نویسی)
- ه: ئەو دنقیسه (او می نویسد)
- ن/نی: ئەم دنقیسن / ئەم دنقیسنی (ما می نویسیم)
- ن: هوون دنقیسن (شما می نویسید)
- ن: ئەو/ئەونا دنقیسن (آنها می نویسند)

فعل ربطی (افعال کمکی)

فعل ربطی فعلی است که نشان‌دهنده رابطه میان نهاد و گزاره است. افعالی مثل "است، بود، شد، گشت، گردید، شود، باشد، باد، هست، نیست و..." فعل ربطی محسوب می‌شوند. فعل ربطی، علاوه بر زمان حال می‌تواند به صورت زمان گذشته یا آینده نیز بیان شود؛ در زبان کوردی کورمانجی فعل های ربطی در زمان حال به دو حالت هستند.

1. **حالت اول:** افعال ربطی که در جمله بعد از اسامی با حروف پایانی بی صدا قرار می‌گیرند:

م: ئەز ئازادم (من آزاد هستم)

ی: تو ئازادی (تو آزاد هستی)

ه: ئەو ئازاده (او آزاد است)

ن/نی: ئەم ئازادن / ئەم ئازادنی (ما آزاد هستیم)

ن: هوون ئازادن (شما آزاد هستید)

ن: ئەو/ئەونا ئازادن (آنها آزاد هستند)

نکته: کلمه "آزاد" حرف آخرش "د" که حرفی بی صداست به همین خاطر از فعل ربطی حالت اول استفاده شده است.

2. **حالت دوم:** افعال ربطی که در جمله بعد از اسامی با حروف پایانی صدادار قرار می‌گیرند:

مه: ئەز خوراسانیمه (من خوراسانی هستم)

یی: تو خورسانییی (تو خوراسانی هستی)

یه: ئەو خورسانییه (او خوراسانی است)

نه / نی: ئەم خورسانینه / ئەم خورسانینی (ما خوراسانی هستیم)

نه: هوون خورسانینه (شما خوراسانی هستید)

نه: ئەو خورسانینه / ئەونا خورسانینه (آنها خوراسانی هستند)

نکته: حرف پایانی کلمه "خوراسانی" همان حرف "ی" است که صدادار می‌باشد و بعد از حروف صدادار نیز از فعل ربطی حالت دوم استفاده می‌شود.

ضمایر اشاره دور و نزدیک

ئەف (این) برای اشاره به نزدیک و ئەو(آن) برای اشاره به دور به کار می‌روند.

ئەف / فآ: این (اشاره به نزدیک)

ئەف / فا سیڤه

ئەف سیڤه که

ئەف سېفا نىزىكە
ئەف سېفا سۆرە

ئەو: آن (اشارە بە دور)
ئەو رۆقىيە (رىقىيە)
ئەو رۆقىيەكە
ئەو رۆقىيەك برچىيە
ئەو ژ سېقى دوورترە

قى: اين (مفرد، مذکر)، اشاره به نزدیک
قى به رانى بگره
ل قى به رانى تەماشە بکه
من ژ شاخين قى به رانى هەز کر.

وی: آن (مفرد، مذکر)، اشاره به دور

وی ههسپی بگره

ل وی ههسپی تهماشه بکه

وی ههسپی ره م کرییه

ڤی: این (مفرد، مونث)، اشاره به نزدیک

ڤی داری بیاریزه

ڤی داری ئاف بده

رهنگی ڤی داری هیشنه

وی: آن (مفرد، مونث)، اشاره به دور

وی ژنی جلی کورمانجی ل خه و کرنه

کنجین کورمانجی ل وی داتن

کنجین وی خوراسانینه

ههساب (ریاضی)

سفر	۰
ییک	۱
دو	۲
سئ	۳
چار	۴
پینج	۵
شەش	۶
ههفت	۷
ههشت	۸
نهه	۹
دهه	۱۰
یازدهه	۱۱
دوازدهه	۱۲
سیزدهه	۱۳
چاردهه	۱۴
پانزدهه	۱۵
شانزدهه	۱۶
ههفدهه	۱۷
ههژدهه	۱۸
نۆزدهه	۱۹
بیست	۲۰
بیست و ییک	۲۱
بیست و دو	۲۲

بیست و سئ	۲۳
بیست و چار	۲۴
بیست و پینج	۲۵
بیست و شه ش	۲۶
بیست و ههفت	۲۷
بیست و ههشت	۲۸
بیست و نه ه	۲۹
سیه	۳۰
چهل	۴۰
پینجه	۵۰
شپست	۶۰
ههفتی	۷۰
ههشتی	۸۰
نۆد	۹۰
سه د	۱۰۰
دوسه د	۲۰۰
پینجسه د	۵۰۰
ههزار	۱۰۰۰
میلیۆن	۱۰۰۰۰۰۰

ئهلامه تین ههساب کرنی

(+) زیده کرن (ل ههف زیده کرن / لی زیده کرن)

(-) کیمکرن (ژ ههف کیمکرن / ژئ کیمکرن، ژئ ده رخستن)

(÷) پارکرن (پئ قسمکرن، پاره فاکرن)

(×) جارکرن (ل ههف خستن، لی جارکرن)

(=) به رابه ر (ههقهه ر کرن / ههفتا کرن)

۶ - ۲ = ۴ (ژ شه شان دودیان کیم بکه دبه چار)

۱۴ = ۷ × ۲ (دو جار ههفت دبه چارده ه)

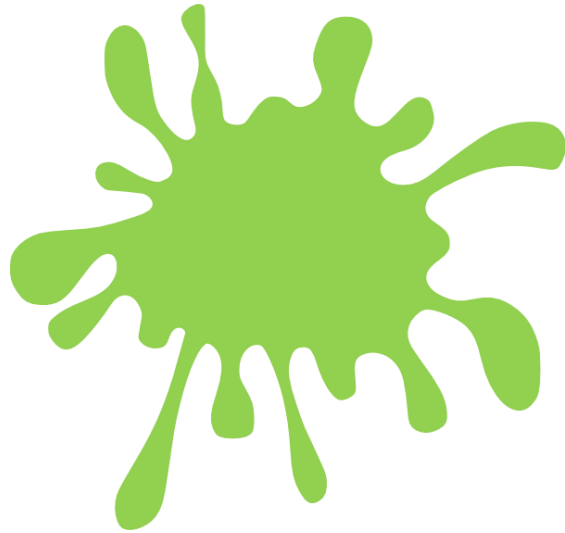
۲۰ ÷ ۵ = ۴ (بیست پار که ب پینج دبه چار / بیست قسم که ب پینج دبه چار)

۹ = ۴ + ۵ (پینج زیده بکه ل چار دبه نهه)

۲۵ ÷ ۵ = ۵ (بیست و پینج پاره‌قا بوو ل پینج قسماں و بوو پینج پاران)

ره‌نگ

که‌سک

هیشناهی که‌سکه

دار هیشنن

په‌لین / به‌لگین داران که‌سکن

گییا که‌سکه

که‌فز ژی که‌سکه

چافین که‌سک ژی هه‌نه

سپی / سیس

به‌رف سپیه

شیر سپییه
ماست ژى سپییه

سۆر

ئەف گولا سۆره
خوین ژى سۆره

زەر

ئەف گولا زەرە
زەرکا هیکن ژى زەرە

هيشين / شين

رهنگن ئاسمين هيشينه
دهريا ژى شينه
مرجانى شين ژى هه نه

رهش

شهف تارى و ره شه
رهنگن قه له ما من ره شه
جو هه را رهش رژيايه

قه هوهی

ئهف رهنگا قه هوهیه
رهنگن قه هوهین ژی قه هوهیه
رهنگن مهشکا دهوکیانن ژی قه هوهیه

پیر ، دهۆ ، ئیرو ، سبه

پیر

ئهز پیر ژ دهستانن هاتم
ئهز پیر ژ دهستانن دهاتم
ئهز پیر ژ دهستانن هاتبووم

تو پیر ژ دهستانن هاتی
تو پیر ژ دهستانن دهاتی
تو پیر ژ دهستانن هاتبووی

ئهو پیر ژ دهستانن هات
ئهو پیر ژ دهستانن دهات
ئهو پیر ژ دهستانن هاتبوو

ئهم پیر ژ دهستانن هاتن
ئهم پیر ژ دهستانن دهاتن
ئهم پیر ژ دهستانن هاتبوون

هوون پير ژ دهبستاني هاتن
ئەو پير ژ دهبستاني هاتن

دهۆ

ئەز دهۆ چووم دهبستاني
ئەز دهۆ چووبووم دهبستاني
من دهۆ تو ل دهبستاني ديتي
تو دهۆ چوويي دهبستاني
تو دهۆ چووبوويي دهبستاني
تە دهۆ ئەز ل دهبستاني ديتم
ئەو دهۆ چوو دهبستاني
ئەو دهۆ چووبوو دهبستاني
وي دهۆ ئەم ل دهبستاني ديتن
وي دهۆ ئەم ل دهبستاني ديتن
ئەم دهۆ چوون دهبستاني
ئەم دهۆ چووبوون دهبستاني

ئيرۆ

ئەز ئيرۆ ل مالم
ئەز ئيرۆ ل مال بووم
ئەز ئيرۆ ل مال بم
تو ئيرۆ ل مالي
تو ئيرۆ ل مال بوويي
توي ئيرۆ ل مال بيي
ئەو ئيرۆ ل ماله
ئەو ئيرۆ ل مال بوو
ئەوي ئيرۆ ل مال به
ئەم ئيرۆ ل مالن
كي ئيرۆ ل مال بوو؟
ئەم ئيرۆ ل مال بوون
ئەم ئيرۆ ل مال بن
هوون ئيرۆ ل مالن
هوون ئيرۆ ل مال بوون
هوون ئيرۆ ل مال بن
ئەو ئيرۆ ل ماله
ئەو ئيرۆ ل مال بوون

ئەوئى ئىرۆ ل مال بن
ما ئىرۆ ئەم ل مال بوون؟
نا، ئەم ئىرۆ ل مال نەبوون
بەلئى، ئەم ئىرۆ ل مال بوون

سبە

ئەزئى سبە ھەرم دەبستانئى
ئەز سبە تەرم دەبستانئى
توئى سبە ھەرى دەبستانئى
تو سبە تەرى دەبستانئى
ئەوئى سبە ھەرە دەبستانئى
ئەو سبە تەرە دەبستانئى
ئەمئى سبە ھەرن دەبستانئى
ئەم سبە تەرن دەبستانئى
ھوونئى سبە ھەرن دەبستانئى
ھوون سبە تەرن دەبستانئى
ئەوئى سبە ھەرن دەبستانئى
ئەو سبە تەرن دەبستانئى

پىئار، پار، ئىسال، سالا بئى

پىئار

پىئار بەھار پىر خوەش بوو
ئەز پىئار چووم نافى بىنان
ئەز پىئار چووبووم زۆزانان
زۆزان: (مرتەع و يىلاق)

پار

پار بەھار خوەش بوو
ئەز پار چووم نافى بىنان
ئەز پار چووبووم زۆزانان

ئىسال

ئىسال بەھار دئى خوەش بە
ئەزئى ئىسال ھەرم سەر چىيان
ئەز ئىسال تەرم سەر باغ و پالووزان

سالا بئ

ئەزى سالا بئ ھەرم دەبستانا كورمانجى
توئ سالا بئ ھەرى دەبستانا كورمانجى
ئەوئ سالا بئ ھەرە دەبستانا كورمانجى
ئەمئ سالا بئ ھەرن دەبستانا كورمانجى
ھوونئ سالا بئ ھەرن دەبستانا كورمانجى
ئەوئ سالا بئ ھەرن دەبستانا كورمانجى

نكته: زمان آينده در كردى كرمانجى با كمك "دئ" يا "ئ" به معنى "خواهد" درست مى شود.
ميناك (مثال):

ئەزى بنقىسم (من خواهم نوشت)

ئەزدئ بنقىسم (من خواهم نوشت)

ئەزى ھەرم (من خواهم رفت)

تو دئ ھەرى (تو خواهى رفت)

د سالى دا چار دەمسال (فەسل / مەوسم / وەرز) ھەنە

اسامى ماههائى كه زير ستون "كوردى سۆرانى" نوشته شده اند بيشتر در مناطقى كه به سورانى تكلم مى كنند رايج است، و اسامى ماههائى كه زير ستون "كوردى كورمانجى" نوشته شده اند بيشتر در مناطقى كه به كرمانجى صحبت مى كنند رايج است.

بهار - بهار

انگليسى	كوردى (كورمانجى)	كوردى (سۆرانى)	فارسى
March	ئادار	خاكه ليوه	فروردين
April	نيسان	بانهمه ر / گلان	اردبهبشت
May	گولان	جوژهردان	خرداد

هاڤين (تاقستان/ته مووز) - تابستان

انگليسى	كوردى (كورمانجى)	كوردى (سۆرانى)	فارسى
June	هه زيران/پووشپه ر	پووشپه ر	تير
July	تيرمه ه	گه لاوئژ	مرداد
August	ته باخ	خه رمانان	شهريور

پاییز - پاییز

فارسی	کوردی (سۆرانی)	کوردی (کورمانجی)	انگلیسی
مهر	رهزبه	رهزبه	September
آبان	گه لاریژان	جوۆمه ه	October
آذر	سه رماوهز	مژدار / سه رماوهز	November

زفستان - زمستان

فارسی	کوردی (سۆرانی)	کوردی (کورمانجی)	انگلیسی
دی	به فرامبار	به رفانبار / چله یی پيشن	December
بهمن	رئيه ندان	چله یی پاشین / رئيه ندان	January
اسفند	ره شه مه ه	ره شه مه ه	February

رۆیین ههفته یی - روزهای هفته

جمعه	پنج شنبه	چهار شنبه	سه شنبه	دو شنبه	یکشنبه	شنبه
ئینی	پینجشه می	چارشه می	سیشه می	دوشه می	یینکشه می	شه می

فرهنگ اصطلاحات دستور زبانی:

چند اصطلاح دستور زبانی	
جمله	هه فۆک
اسم	نافدیڤر / نواف
ضمیر	جیناف
صفت	ره نگدیڤر / هه فالنواف
قید	هۆکه ر / هه فالکار
فاعل	بکه ر / کارا
فعل	لێکه ر / کار

مفعول	بهرکار / بره‌سهر
حروف اضافه	داچهک
دستور زبان	رئزمان
کلمه	بیژه / په‌یف
کلمه سازی	بیژه‌سازی
پیشوند	پیشگر
پسوند	پاشگر
جنسیت	زایه‌ند
مونث	مئ
مذکر	تیر
زمان	دهم
زمان حال	ده‌ما نه‌ا/نکا
زمان گذشته	ده‌ما به‌رئ / بئری
زمان آینده	ده‌ما ئایه‌نده / بئ

ئە ز ب کورمانجی دخوینم
ئە ز ب کورمانجی دنقیسم
کوردییا کورمانجی زمانئ مه وو هه‌بوونا مه‌یه
ئە ز ژ زمانئ خوه هه‌ز دکم
ئە ز ئی ب کورمانجی بفرکم، بخوینم، بنقیسم وو بژیم

کوردین خوراسانئ سه‌ربلندن

مال ئاقا

به‌رفانبارا ۲۰۱۷

مهدی جعفرزاده